

Innhold

Forord	xiii
Forkortelser	xvii
Kapittel 1	
Vil jordbruket lykkes?	1
Utfordringen i dag	3
Problemstillingene	8
Økonomisk krise og produksjon	9
Kapittel 2	
Global produksjon, ernæring og handelsmønstre	11
Hvem har overskudd og underskudd av planteprodukter?	12
Bruken av kornet	16
Hvor produseres hva? Tilbudssiden	16
Handel med jordbruksvarer	23
Etterspørselsendringer	27
Prisutvikling etter annen verdenskrig	29
Syklisitet i det nye årtusenet	30
Tropiske varer	32
Hva før verden? // Ernæring	32
Kapittel 3	
Utfordringer og utvikling i tilbudet av jordbruksprodukter	44
Produksjon av biodrivstoff	47
Biodrivstoff og husdyrfôr	49
Tilbud – nytt areal	50
Tap av dyrket mark	51
Arealutbytte	53
Årsakene til økt arealutbytte	55
Produksjonsutfordringer – vann, sykdom og klimaendringer	57
Sykdom	57

Vann – det 21. århundrets olje	61
Kamp om vann	62
Klimaendringer	63
Klimaendringer og jordbruket	65
Utslipp fra landbruket	66
Klima og norske utslipp	68
Tilpasninger til endret klima	70
Hva slags jordbruk?	72
Økologisk jordbruk	75
Regenerativt jordbruk	75
Kan jordbruket lykkes mot 2050?	77

Kapittel 4

Ideer om jordbruk, handel og samfunn gjennom

skiftende tider	79
Fysiokratene – jordbruk som økonomiens basis	81
Frie markeder og balanse mellom by og land	82
Adam Smith – samtid og ettertid	83
Internasjonal arbeidsdeling mellom jordbruk og industri	84
Teorien om komparative fortrinn	84
Ricardo og jordbruket	85
Konsekvenser av Ricardo	86
«Infant industries» og oppfostringstoll	87
Moderne jordbrukspolitik – New Deal	88
Statens og importvernets rolle i den første industrialisering	91
Matematikken overtar økonomien – politisk økonomi	93
Nyere tanker om handel	95
Nyliberalisme og globalisering	97
Jordbruket og nyliberalismen	98
Deglobalisering	99
Fra komparative til absolutte fordeler?	102
Gamle motsetninger, nye aktører	103

Kapittel 5

Jordbruk versus industri	105
Jordbruket og naturgitte forutsetninger – «loven om avtakende utbytte»	106
Jordbrukets produktivitet	108
Jordbruket og mennesket	109

Liten selvregulering	110
Jordbruket og paradoksene	112
Jordbruk versus industri	114
Råvarer versus industrivarer	116
Utvikling og industri	118

Kapittel 6

Forskjell i råvaretilgang endrer verden.	120
Hungersnød i Europa	121
Kornlager og beredskap i Kina	122
Hungersnødene avtar i Europa	123
Mat og verdenskrigene	125
Systemskapte kriser i Øst-Europa	127
Hunger – også en konsekvens av dårlige systemer	129
Jordbruksråvarer og økonomisk vekst	130
Jordbruksvarer fra koloniene og kull fra bakken	132
India	135
Kina	135
Asiatisk hungersnød øker forspranget	136
Fallende dødelighet – for alltid?	137

Kapittel 7

Hva skapte overskuddet av jordbruksvarer?	139
Den første moderne jordbruksrevolusjon – slutt på brakkleg- ging, nye arter	140
Den andre jordbruksrevolusjon – transportrevolusjonen – mot globalt marked	143
Den første jordbrukskrisen	147
Politisk strid	149
Samme krise – forskjellige svar	150
Kolonier og føydale forhold	151
Den tredje jordbruksrevolusjon – industrigjødsel og fossil energi	152
Den andre jordbrukskrisen	154
USA	155
Etterkrigstiden – sterk produksjonsvekst	157
1960-tallet: den grønne revolusjon i Asia	159
1970-tallet: knapphet og ny satsing	161
1980-tallet: matoverskudd og nye eksportører	162
1990-tallet: liberalisering og ny handelsorganisasjon	163

2000-tallet: nye globale trender	164
2015: miljø- og klimafokus	166
Kapittel 8	
Jordbrukets rolle i utvikling.	169
Jordbruket og industrialiseringen i Vesten	171
Ulike retninger i europeiske settlerland	172
Plantasjer	175
Jordbruket og råvarene	176
Vekst i jordbruket og fattigdom	177
Jordbruk og kapitalbehov	178
Asiatiske undere – andre fase	180
Kinas utvikling	182
Frihandel og utvikling	185
Kapittel 9	
Hvordan kan jordbruket utvikles i Sør?	187
Bonden – en melkeku	188
Produksjon – insentiver og produktivitet	190
Betydning av jordreform.	190
Jordreform – Asia versus Latin-Amerika.	193
Lønnsomhet – når verdensmarkedsprisen fram til bonden?	195
Samvirke.	196
Produktivitetsfaktorer.	198
Innsatsfaktorer og kreditt.	200
Infrastruktur.	201
Vann og jord.	203
Hva var «Den grønne revolusjon»?	205
Grønn revolusjon i Asia	206
Kritikk av DGR	208
Kapittel 10	
Vil Afrika Sør for Sahara fø seg selv?	211
Afrikas utfordringer	214
Nødvendig med produktivitsrevolusjon i Afrika	217
Strukturtilpasningsprogrammene og Afrika	220
Strukturtilpasningsprogrammene og jordbruket	221
Potensialet på savannen	223
En grønn revolusjon i Afrika	223

Strukturen i jordbruket	227
Food first – trade later	227
Afrikas egne initiativer	230

Kapittel 11

Internasjonale handelsavtaler etter annen verdenskrig	233
ITO og GATT	235
Hvorfor handelsavtaler?	236
EFTA og EØS.	237
Utvikling til en europeisk union.	238
Uruguayrunden og global handel.	239
WTO	240
Doharunden	243
Hvorfor ble det ingen avtale?	244
Eksporthører av mat.	245
Importører av mat og MUL	246
Industriland mot utviklingsland?	248
Offensive og defensive nasjonale interesser.	249
Dagens regelverk for jordbruk med vekt på Norge.	251
Internstøtte.	252
Markedsadgang/tollvern.	254
Støtte til jordbruket og lønnsomhet i sør	259
Vendepunkter	260
Nye styrkeforhold – ny handelspolitikk	262

Kapittel 12

Jordbrukspolitik for det 21. århundret	266
Stigende priser vekker gamle problemer	268
Ny global jordbrukspolitik	271
Nasjonal politikk	273
Produksjon, import og lager for sikker forsyning.	276
Globalt lagernivå	278
Matvarehjelp.	279
Forutsigbar eksport og import	280
Internasjonal markedsregulering for tropiske varer	282
Prinsipper for råvareavtale	284
Hva kan Norge gjøre?	285
Hvordan vil WTO endres?	287
Hvem skal eie jorda?	288

Kapittel 13	
Det 21. århundrets utfordring	290
Matproduksjonen må øke med 50 prosent.	292
Jordbruk og samfunn	294
Litteratur	297
Personregister	307